

kazáriai beháború után csatlakoztak a magyarokhoz, és a magyarok törzsi szervezete (kettős fejedelemség, méltóságnevek) pedig kazár mintát mutat. Ha meggondoljuk, hogy egy csatlakozott segédnéphez képest a kabarokról maga Konstantin császár is mennyit ír, tudniillik külön rövid fejezetet szentel nekik, akkor megalapozott a felvetés, hogy a kazár/szabír eredetű szavárd hagyomány a Kazár Kaganátusból kiváló s a magyarokhoz csatlakozó kabarok saját történeti hagyománya volt, és e kabar törzseknek a magyarokkal való együvé olvadásával vált szavárd magyar hagyománnyá.

Sztán Iván (SZTE Móra Ferenc Szakkollégium)

Magyar helységnevek a Duna-Száva közben és Drávától délre

Előadásom témája a Duna-Száva közti, és a Drávától délre fekvő Magyarország egykori részeinek, vagyis a hajdani 8 horvát-szlavónoroszági vármegyének magyar helységnevei (némi kitekintéssel a Boszniában és Dalmáciában előforduló magyar elnevezésekre is). Mivel – a belső-magyarországi 63 vármegyével ellentétben – ezen a területen az I. világháború előtt nem történt meg a magyar helynévanyag teljes körű felkutatása, rendezése, és törzskönyvezése, kísérletet teszek annak rekonstruálására, az eddig megjelent történeti földrajzi munkák (Pesty Frigyes, Csánki Dezső, Györffy György és Engel Pál kutatásai), középkori egyházi összeírásokat feldolgozó munkák (Ortvay Tivadar és Josip Buturac tanulmányai), régi térképek (mindenekelőtt Lipszky János térképe), valamint a meglevő településtárak (a Trianon előtt kiadott hivatalos magyar helységnevtárak, valamint az ezredforduló után megjelent Hajdú-Moharos József és Lelkes György ilyen típusú munkái) segítségével.

Ezen a területen, néhány ismertebb várost (Daruvár, Eszék, Kapronca, Károlyváros, Kőrös, Pétervárad, Zágráb, Zengg és Zimony) leszámítva a magyar helységnevek szinte teljesen kikoptak a mindennapi használatból. Ez pl. megmutatkozott a 2015 őszen kirobbant migránsválság során, amikor a közmédiában folyamatosan „Tovarnik” és „Opatovac” településneveket lehetett hallani, holott mindkettőnek magyar neve is van (Felsőtárnok és Apáti). Emellett a napjainkban fellendült kárpát-medencei örökségkutatás is szükségessé teszi e terület magyar helynévanyagának szakszerű rendezését.

Csifó Tamás (SZTE Móra Ferenc Szakkollégium)

Szilágyi Erzsébet és az egyház

Habár tanulmányaik alatt sokan találkoztak már a nevével, horogszegi Szilágyi Erzsébetéről mégis meglehetősen keveset tud a szélesebb körű nyilvánosság. Ez főként annak köszönhető, hogy a magyar történetírás – bár igen sok adatot feltárt róla – a mai napig nem adott ki Erzsébetéről tudományos jelleggel megírt életrajzi monográfiát.

Szilágyi Erzsébetet manapság Hunyadi János kormányzó özvegyeként és I. (Hunyadi) Mátyás király édesanyjaként őrzi a köztudat, tevékenységéből pedig a legtöbben csupán a fia kiszabadításában és trónra emelésében játszott szerepét ismerik. A 15. századi nagyasszony élete azonban meglátásom szerint más szempontokból nézve is figyelemre méltó. Ezek közé tartozik a középkori magyar egyházzal, tágabb értelemben az európai kereszténységgel fennálló viszonya, valamint ezekkel összefüggésben a vallásossága. Úgy vélem, hogy ezen tárgykör tanulmányozása alapján részletesebb képet kaphatunk az asszony személyiségéről. Miután pedig a tudományos történetírás ezt a témát még nem dolgozta fel, így előadásomban Szilágyi Erzsébet egyházi kapcsolatait szeretném bemutatni. Ezen belül olyan témákra térek ki, mint Erzsébet pápai levelezései, a főpappal való összeköttetései, valamint a különböző szerzetesrendekhez és apácaközösségekhez fűződő viszonya.

Gulyás Márta (Szegedi Tudományegyetem)

Szolgaságból szolgaságba. A szolgaság átalakulása Magyarországon az erdélyi oklevelek tükrében

Hazánkban az utolsó rabszolgafelszabadító oklevelek Erdélyben keletkeztek a 14. század közepén. A szolgaság témája igencsak széleskörű. Számos szakirodalom foglalkozik a szolgák középkori helyzetével. A témának egy olyan részére helyezném a hangsúlyt, amellyel eddig még keveset foglalkozott a szakirodalom.

Mályusz Elemér ír arról, hogy mikor ért véget a klasszikus értelemben vett rabszolgaság a középkori Magyarországon, aminek a helyszíne az archaikusabb társadalmi viszonyokkal rendelkező Erdély volt. Az általam végzett kutatások azonban arra engednek következtetni, hogy Mályusz beszámolójától eltérően, vannak későbbi felszabadító oklevelek is. Ennél a témánál fontos kitérni a terminológiai kérdésekre. A magyar nyelvben a 12. századtól kimutatható, szláv eredetű *szolga* szó és ennek továbbképzései (pl. *szolgaság*), illetve a forrásokban használt latin megfelelői széles jelentéskörrel rendelkeznek; a klasszikus rabszolgától a modern értelemben vett cselédig terjed a skála. Ez a terminológiai és társadalmi sokszínűség a 14. század közepére egyre inkább eltűnik. Ettől kezdve a *servus* kifejezés önmagában, vagy különféle értelmező jelzőkkel ellátva elveszítette rabszolga értelmét, és a hajdani szolgák beolvadtak a jogilag egységes jobbágyságba, illetve a fentebb említett „cselédé” váltak. Az oklevelekben a szolgaság történetét szépen végig lehet követni és eljutni egészen addig a pontig, amikor már a szolgaság fokozatosan eltűnik, illetve átalakul. Előadásunkban ezzel az utolsó szakasszal szeretnénk foglalkozni abban a reményben, hogy néhány megállapítással hozzájárulhatunk a témakör jobb megismeréséhez.